

NAUCZANIE O PROBLEMACH ŚRODOWISKA

W październiku 1977 r. w Tbilisi odbyła się Międzynarodowa Światowa Konferencja zorganizowana przez UNESCO i UNEP poświęcona edukacji w zakresie ochrony i kształtowania środowiska. Udział w niej wzięło 340 delegatów z 62 krajów oraz 28 organizacji międzynarodowych i międzyrządowych.

Uczestnicy konferencji obradowali nad następującymi problemami: ogólne problemy środowiska we współczesnym świecie; rola edukacji w akcjach zmierzających do sprostania problemom środowiska; wysiłki zmierzające do rozwinięcia edukacji związanej ze środowiskiem na poziomie narodowym i międzynarodowym; strategia i rozwój ochrony i kształtowania środowiska na szczeblu narodowym. „Kosmos”, nr 2 z br. zamieścił obszerne sprawozdanie z konferencji D. Cichy i W. Michajłowa, z którego pochodzą cytowane fragmenty:

„W różnych krajach nauczanie ochrony i kształtowanie środowiska odbywa się w ramach formalnej i nieformalnej oświaty. W ramach oświaty formalnej kraje prowadzą nauczanie w szkołach ogólnokształcących, zawodowych, a także uniwersytetach i uczelniach politechnicznych. Nie wszystkie jednak kraje przywiązują należyłą wagę do nauczania ochrony środowiska na wszystkich szczeblach nauczania. W ramach oświaty nieformalnej w niektórych krajach prowadzi się różnego rodzaju kursy przygotowujące nie tylko specjalistów, ale ogół społeczeństwa. W wystąpieniach licznych delegacji podkreślono następujące problemy:

1. Nauczanie ochrony i kształtowania środowiska powinno stanowić integralną część procesu kształcenia.

2. Nauczanie ochrony i kształtowanie środowiska powinno być procesem ciągłym i nie ograniczać się tylko do szkoły. Powinno być prowadzone w formalnych i nieformalnych systemach kształcenia.

3. W ramach kształcenia formalnego powinno się nauczać ochrony środowiska we wszystkich składnikach procesu kształcenia. Proponuje się:

— wprowadzenie elementów wiedzy o ochronie i kształtowaniu środowiska do każdego nauczanego przedmiotu;

— przygotowanie programów międzydyscyplinarnych (integrujących treści nauczania);

— nauczanie konkretnej działalności w otaczającym środowisku.

W zakresie strategii i rozwoju nauczania ochrony i kształtowania środowiska Konferencja przyjęła 15 rekomendacji. Dotyczyły one ogólnych celów, zadań i podstawowych zasad nauczania w zakresie ochrony i kształtowania środowiska, m. in. uznano, że pojęcie środowisko otaczające obejmuje kompleks składników naturalnych, stworzonych przez człowieka, oraz społecznych. Składniki społeczne tworzą szereg wartości kulturowych, moralnych i personalnych oraz obejmują także stosunki międzyludzkie w sferze działalności w miejscu pracy i odpoczynku. Jako szczególnie ważne cele nauczania wymieniono:

1) dać człowiekowi możliwość zrozumienia złożonego charakteru otaczającego środowiska, zależnego od jego biologicznych, fizycznych, socjalnych i kulturalnych aspektów;

2) uświadomić ważność ochrony i kształtowania środowiska w zakresie ekonomicznego i kulturalnego rozwoju kraju;

3) rozumieć ekonomiczne, polityczne i ekologiczne zależności we współczesnym świecie.

Określono również następujące kategorie zadań w zakresie nauczania ochrony i kształtowania środowiska:

1. Okazanie pomocy socjalnym grupom i poszczególnym osobom w kształtowaniu pozytywnych zadań wobec ochrony środowiska.

2. Okazanie pomocy grupom socjalnym i poszczególnym osobom w efektywnym uczestnictwie w rozwiązywaniu problemów otaczającego środowiska.

Uczestnicy Konferencji określili także ważniejsze podstawy nauczania ochrony i kształtowania środowiska. Przyjęto, że nauczanie to powinno:

a) rozpatrywać środowisko całościowo, czyli brać pod uwagę jego aspekty przyrodnicze, techniczne i socjalne;

b) być procesem permanentnym na wszystkich etapach kształcenia formalnego i nieformalnego;

c) preferować międzydyscyplinarne podejście i opierać się na konkretnych treściach każdej dyscypliny;

d) rozpatrywać problemy środowiska z punktu widzenia miejscowego, regionalnego, narodowego i międzynarodowego;

e) podkreślać znaczenie i konieczność miejscowego, narodowego i międzynarodowego współdziałania w rozwiązywaniu problemów środowiska;

f) podkreślić złożoność problemów środowiska, konieczność wyrobienia krytycznego myślenia i nawyku rozwiązywania problemów środowiskowych;

g) wykorzystywać różne środki dydaktyczne i szeroki zasób metod i form nauczania.

Konferencja rekomendowała włączenie ochrony i kształtowania środowiska do procesu przygotowywania nauczycieli. Ponadto prowadzenie przygotowania do nauczania w tym zakresie nauczycieli czynnych zawodowo, organizowanie dla nich kursów, bez odrywania ich od pracy. Zwrócono także uwagę na konieczność rozwijania badań naukowych nad problematyką dydaktyczną związaną z nauczaniem

wiedzy o środowisku i kształtowaniem właściwych postaw ludzi wobec przyrody i środowiska ich życia.

Odrębny punkt porządku obrad konferencji, rozpatrywany na zebraniach plenarnych w ciągu 2 dni obrad obejmował zagadnienia współpracy regionalnej i międzynarodowej oraz rozwój edukacji związanej ze środowiskiem. W tym punkcie porządku dziennego zabierała głos większość delegatów krajów uczestniczących w Konferencji. Podkreślali oni łączność Konferencji Tbiliskiej z Konferencją Sztokholmską, oraz konieczność wypełnienia zaleceń Konferencji Sztokholmskiej w sprawie dołożenia wszelkich starań i środków w celu rozwoju i osiągnięcia wysokiej efektywności nauczania ochrony środowiska na całym świecie. Stwierdzono, że efekty Konferencji Tbiliskiej są elementem walki o ochronę środowiska i należy dążyć do tego, żeby jej zalecenia były przez poszczególne kraje respektowane. Podkreślono również, że podstawę prac w zakresie potrzeb poszczególnych krajów stanowią programy UNESCO i UNEP.

Niektórzy delegaci ustosunkowali się do omawianych programów oświatowych tych organizacji.

Cele programu UNESCO przedstawiają się następująco:

- 1) nauczanie o biosferze, jako środowisku życia i racjonalnego korzystania z jego zasobów;
- 2) nauczanie o zasobach przyrody i racjonalnej działalności człowieka w ekosystemie;
- 3) nauczanie o zasobach wodnych i racjonalnym gospodarowaniu nimi;
- 4) nauczanie o oceanach i przybrzeżnych terenach oraz wpływie działalności ludzkiej na te ekosystemy;
- 5) nauczanie planowania przestrzennego z uwzględnieniem potrzeb socjalnych i kulturalnych człowieka;
- 6) ochrona i wyrobienie szacunku u ludzi dla miejsc historycznych, zabytków kultury, parków narodowych, pomników przyrody itp.;
- 7) podnoszenie i poprawianie świadomości ludzkiej i postaw w stosunku do otaczającego środowiska.

Program UNEP dotyczy:

- oceny stanu środowiska,
- użytkowania i racjonalnego gospodarowania środowiskiem,
- metod poprawy i kształtowania środowiska.

Propozycje dyskutantów szły w kierunku większej koordynacji prac UNEP i UNESCO w zakresie poruszanych problemów. Dalsza dyskusja sprowadzała się m. in. do następujących problemów:

- ważność współpracy krajów organizowanej w ramach UNESCO;
- konieczność ustalenia nowych metod i form współpracy na szczeblu krajów, regionów i międzynarodowym;
- usprawnienie systemu informacji międzynarodowej (w związku z tym m. in. wysunięto propozycję wydawania nowego czasopisma);
- przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących nauczania ochrony środowiska;
- przygotowanie międzynarodowych programów nauczania, podręczników i obudowy dydaktycznej, które mogłyby być wykorzystywane przez wszystkie kraje;
- przygotowywanie międzynarodowej olimpiady poświęconej problemom środowiska, a także ustalenie nagrody Tbilisi za osiągnięcia w nauczaniu w ochronie środowiska. Nagroda mogłaby być finansowana przez UNESCO (...).

UNESCO i władze tej organizacji wezwano m. in. do rozpowszechnienia infor-

macji o wynikach Konferencji w Tbilisi, do podjęcia prac nad ustaleniem jednolitej terminologii środowiskowej, do udzielania pomocy w opracowaniu podręczników międzynarodowych i regionalnych, do uwzględnienia wyników prac Konferencji przy opracowaniu przyszłych programów UNESCO także programu dwuletniego na lata 1979—1980. Proponowano także zwoływanie dalszych narad międzynarodowych na temat nauczania o środowisku. Ostateczna wersja zaleceń i raportu — po wprowadzeniu poprawek zgłoszonych w dyskusji ma być przesłana do krajów członkowskich”.